

Article Arrival Date

28.04.2025

Article Published Date

20.06.2025

SOSYAL MEDYADA ÇOCUKLUĞUN YİTİRİLMESİ

CHILDHOOD DISORDERS IN SOCIAL MEDIA

Nergiz ULUDAĞ

Özet:

Biyolojik algının ötesinde sosyal medyanın toplum hayatına etkileriyle birlikte yaş algısı değişmekte olup çocuğa bakış zamanla oldukça değişim göstermiştir. Ebeveynlerinin çocuklara bakışının değişmesi gibi sonuçları da doğurmakta olan bu algı değişimi çocukların sosyal hayatta etkin bir şekilde var olmaları ile birlikte hız kazanmıştır. Sosyal medyaya erişimin yaş anlamında bir engel teşkil etmemesi çocukların instagram üzerinden fotoğraf paylaşımları ile benlik sunumları üzerinden ele alınmıştır. Tween kavramı üzerinde durulmuştur. Çocuğun bilişsel gelişim sürecinde, içinde bulunduğu sosyal ortamı anlama ve düşünme yeteneğini henüz geliştirme sürecinde olması, sosyal medyada bilinçli davranışlar sergilemesi için belli bir yaş üstü olması gerektiğini ortaya koymaktadır.

Anahtar sözcükler: çocuk, benlik sunumu, sosyal medya, çocukluğun yitirilişi, tween,

Abstract:

Beyond biological perception, the perception of age changes with the effects of social media on community life and the view of the child has changed considerably over time. This change in perception, which results in changes in the way parents look at children, has accelerated with the active existence of children in social life. The fact that access to social media does not constitute an obstacle in terms of age has been handled through the sharing of children's pictures via instagram and self-presentations. Tween concept focused on. It shows that the child should be in the process of developing his / her ability to understand and think about the social environment he / she is in during the cognitive development process and that he / she must be above a certain age in order to exhibit conscious behaviors in social media.

Key words: childhood, self presentation, social media, loss of childhood, tween

GİRİŞ

Teknolojik anlamda yaşanan gelişmeler iletişim alanında öncelikli olarak kendini göstermiştir. Kişiye özel bilgisayarların evlere girmesinin yanı sıra internetin de teknolojik bir gelişme sonucu ulaşım aracı olması ve erişimin kolaylığı bir süre sonra hemen hemen herkes tarafından kullanılmaya başlanarak iletişim alanında ciddi bir ivme kazanmıştır. Yeni medya, günümüzde bilgisayar, bilgisayar ağları, bilgisayar dolayımı iletişim, İnternet, web 2.0, çevrimiçi habercilik, çevrimiçi sohbet, laflama odaları, wiki, eticaret, e-imza, dijital medya, dijital oyun, dijital kültür, dijital imgeleme, avatar, siber uzam, sanal uzam, sanal gerçek gibi birçok kavram ile bu kavramların tanımladığı, açıkladığı toplumsal, kültürel ve ekonomik olgular günlük hayatımızın doğal bir parçası haline gelmiştir ve bütün bu kavramları kapsayan ve birleştiren kavram olarak tanımlanabilir (Binark ve Bayraktutan, 2013:18).

Sosyal ağların hayatımızdaki kullanımı gittikçe artış göstermekte, kullanıcılar kendilerini istedikleri gibi yansıtmakta hatta kendi kimliklerinin dışında özelliklerle de var olabilmektedirler. Kullanıcı gerçek kimliğinin dışında kendisi için en uygun olduğunu düşünerek yarattığı kimliği kullanmaktadır. Birbirini takip eden ve bu etkileşim sayesinde etki altında kalan düşüncelerle kullanıcılar takipçi sayısını arttırmak ve beğeni toplamak adına en güzel, en iyi olduğunu düşündüğü fotoğraf paylaşımlarında bulunmaktadır.

Teknolojinin gelişimi ve beraberinde yeni medya hareketlerinde yaşanan gelişme kişiler üzerinde etkili olmuş bu durum çocukluk yaşlarına inen bir kendini sunma ve onaylanma gibi davranışları beraberinde getirmiştir. Çocuklar takip ettikleri ünlüler gibi davranmakta ve yaşlarının ilerisinde fotoğraf paylaşımlarında bulunmaktadırlar. Özellikle kız çocuklarının yaşlarının ilerisinde fotoğraflar paylaşması “tween” olarak kavramsallaştırılmıştır. Bu durum yaş algısının kaybının sonucu olarak çocukluğun yaşanmadan ergenlik çağına geçişi hızlandırmakta ve çocukluğun yitirilmesine neden olmaktadır.

Araştırmanın Amacı

Çocukların sosyal medya üzerinden benlik sunumlarının bilinçli yapılan bir davranış olmaması ve akranlarının yanı sıra kendinden yaşça büyük yetişkin olarak nitelendirilebilecek kişilerden etkilenmeleriyle birlikte çocukluklarını yaşayamamakta oldukları konusunda farkındalık yaratmaktadır.

Araştırmanın önemi

Çocukluk çağında sosyal medyada gerçekleştirilen benlik sunumu “akran zorbalığı” dolayısıyla kişilik üzerinde tahribata yol açabilecektir. Bu tür etkilerinden habersiz olan ebeveynlerin çocukları konusunda bilgilendirilmeleri ve farkındalık yaratılması konusunda araştırma önemli görülmektedir.

Kavramsal Çerçeve

Araştırma Piaget’in “Bilişsel Gelişim Kuramı” çerçevesinde gerçekleştirilmiştir.

Çocukluğun Tarihi

Çocukluk ile ilgili algı tarihsel süreç içinde birçok araştırmaya konu olmuştur. Bu algı gelişen ve değişen toplum hayatında devamlı değişkenlik göstermiştir. Çocukluk ve gençlik arasındaki yaş sınırı Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü (UNESCO) tarafından 15, Birleşmiş Milletler Örgütü (BM)¹ tarafından 12 olarak açıklanırken bazı kaynaklarda çocukluk kategorisi yok sayılarak örneğin 0-2 yaş aralığı “bebeklik”, 3-39 yaş arası “genç yetişkin” ve 40-59 yaş aralığı da “orta yaş yetişkin” şeklinde değerlendirilmiştir.²

Çocukluk antik çağda çok fazla değerlendirilmeye gerek görülen bir kavram olmamıştır. Daha çok yetişkinlik üzerine düşünceler geliştirilmiş hatta çocukların yetişkin gibi düşünenlerinin değer gördüğü bir çağ olmuştur. Ortaçağda ise çocukluk algısı daha çok din üzerinden şekillenen bir kavram olmuştur. Çocuklar ortaçağda üretmediği ve ekonomik faaliyetlere katkıda bulunmaması dolayısıyla ayak bağı olarak görülmekteydi. Ortaçağın çocukluk anlayışı konusunda en dikkate değer görüşlere sahip isimlerden birisi Philip Aries’tir. Batıda çocukluk tarihi araştırmaları Aries’in ilk kez 1960’da yayınlanan ünlü çalışmasıyla başlar (Onur 2005: 13). Aries’i çağdaşlarından ayıran özelliği ise ortaçağda bir çocukluk fikrinin olmadığı

¹ Hacettepe Üniversitesi Gençlik Araştırma ve Uygulama Merkezi, 05.05.2018 , <https://www.hugaum.hacettepe.edu.tr>

² Wen-Bing Horng, Cheng-Ping Lee, Chun-Wen Chen, 2001, Classification of Age Groups Based on Facial Features, Semantic Scholar, Tamkang Journal of Science and Engineering, Vol. 4, No. 3, <https://www.semanticscholar.org/paper/Classification-of-Age-Groups-Based-on-facial-Horng-Lee/3cf000b>

düşüncesini ilk ortaya atan isim olmasıdır. Eğitimin yaygınlaşması ile birlikte ortaya çıkan çocukluk, yazara göre insanlık tarihi açısından modern bir keşiftir (Kanter, 2015: 15). Ortaçağda çocuklar beş ile yedi yaş arasında yetişkin olarak algılanmaktaydı.

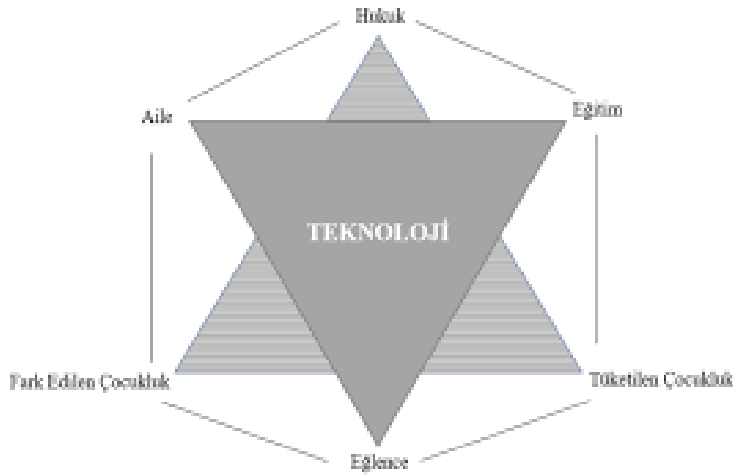
Orta Çağ dönemi çocukların çok değer görmediği bir dönemdir. Çocukların ebeveynleri tarafından oldukça sert tavırlara maruz kaldıkları bilinmektedir. Orta Çağ'da çocukluk önemsenmesi gereken bir dönem olarak görülmemekte, altı yaşından on sekiz yaşına kadar olan kısmı neredeyse yok sayarak, beslenme gereksinimlerini bile dikkate almadıkları belirtilmektedir (Gander ve Gardiner, 2010: 26). Orta Çağ'da yaşamının zorluklarının yanı sıra maalesef çocuk yetiştirme konusunda ebeveynlerin bilgisiz olması sonucu bebek ve çocuk ölümlerinin çok fazla olduğu, bu nedenle bebekler doğduğu zaman itibarıyla 6 yaşına kadar beklenmekte ve ölmemeleri durumunda aileye kabul gördükleri belirtilmektedir (Gander ve Gardiner, 2010: 27).

O çağlarda çocukların özel bir kıyafet tercihleri söz konusu değildi. Çocukluk algısı ortaçağ sonrasında değişen dünya düzeni ile birlikte şekillenmeye başlamıştır. Aydınlanmanın etkisi çocuklar için bakım ihtiyacı gibi düşüncelerin gelişmesine sebep olmuştur. Emile kitabı Rousseau'nun çocuklara/çocukluğa ilişkin düşüncelerinin toplamını ifade eden, çocuk eğitiminde nelerin yapılabileceğine dair bir yol haritası niteliğindedir. "Yeni doğan bir bebeğin tamamen masum olduğunu ve kalbinde en ufak bir leke olmadığını kabul etmeliyiz" (Rousseau, 2005: 62)

Sanayi devrimi ile birlikte çocuklar işgücü olarak görülmeye başlandığı ve maddi olarak zorluk yaşayan ailelerin küçük yaştaki çocuklarının iş hayatında aktif rol oynadıkları görülmektedir. Bu durumun sonucu olarak da çocukların çocukluklarını yaşayamadıkları sonucu çıkarılmaktadır (Spring, 2014: 58-59; Yapıcı ve Yapıcı, 2004). Küreselleşen yapı ile birlikte teknoloji alanındaki gelişmeler çocukluk algısının da değişmesine ve işgücü olarak görülen çocuklar artık okullara gönderilerek okumuş insana olan ihtiyacın karşılanması anlamında adımlar atılmasına sebep olmuştur. Takip eden yıllarda burjuva sınıfının etkisiyle çocuklara yüklenen anlamlar değişim göstermiş ve ilgilenilmesi gereken bir yaş grubu olarak görüldüğü gözlemlenmiştir. Bu algının genişlemesi ve yaygınlaşması çocuğa verilen değer artmasına yol açmaktadır. Özellikle bilim adamlarının çocuklar ile ilgili araştırmalar yapmasına olanak sağlamış ve çocuğa olan ilginin artmasına yol açmıştır.

Yaşanan tün teknolojik gelişmeler ve toplumsal değişimler kendini çocukluk kavramı üzerinde de hissettirmiş ve çocukluk kavramının sınırlarını genişleterek bilim adamlarının da ilgisinin artmasıyla çocuklar değerli varlıklar haline gelmişlerdir.

Ancak gelişim ve değişimler sadece olumlu yönde olmamış maalesef çocukluğun yaşanmaması ve yitirilişinde de önemli rol oynamıştır. Çocuğun teknolojiyi kullanması sonucu hem tüketici hem de tüketilen olarak karşımıza çıkan ve farklı bir şekilde yine anlam kaybına uğrayan bir kavram haline gelmiştir.

Şekil 1. Çocukluğun Yokoluşu ve Televizyon: Öldüren Eğlence kitaplarında çocukluk kavramı temaları

Çocukların seçim yapmadan ve ailelerinin de gözetiminden uzak bir şekilde televizyona maruz kalmalarının ne denli tehlike barındırdığını “yetişkin dünyasına maruz kalan bir çocuk” gözünden incelemeye çalışan Postman (1994; 2016) bu konuya ebeveynlerin ilgisini çekmeye çalışmaktadır. Postman eğitimden eğlenceye, hukuktan aile ortamına kadar her alanda teknolojiye bağlı olan hal ve durumların, özellikle çocukların ve yetişkinlerin hayatını değiştirmiş olduğunu belirtmektedir.

Çocuğun Sosyal Medyada Benlik Sunumu ve Çocukluğun Yitirilmesi

Piaget’e göre, insanlarda doğuştan ya da içgüdüsel olarak düzen ihtiyacı vardır. Çevreden gelen uyarıların kendi anlayışımız ile açıklayabiliyorsak, organizma denge durumundadır. Fakat uyarıların mevcut anlayışımız ile açıklayamıyorsak bu dengesizlik durumudur ki, organizma bu dengesizliği ortadan kaldırmak için hemen harekete geçer. Bu harekete geçme, yeni bir anlayış geliştirmek, anlamlandırılmayan uyarıyı anlamlı hale getirmek, diğer bir deyişle dengeyi yeniden kurmak içindir. (Selçuk, 1998:81; Sand, 1976:7; Yavuzer, 1998:44)

Piaget’e göre bilişsel gelişim, birbirini izleyen dört dönem içinde ortaya çıkmaktadır. Dönemler ilerledikçe, çocukların kavrama ve problem çözme yeteneklerinde niteliksel gelişmeler gözlenmektedir (Erden, 2005). Piaget için yaşantının boyutları ve kavram, yansıma ve davranış yetişkin düşüncesinin gelişimi için temel oluşturmaktadır. Bebeklikten yetişkinliğe somut bir olağanüstü dünya görüşünden soyut bir yapıya, aktif bir benmerkezci görüşten yansıtıcı bir içselleştirilmiş bilgi moduna ilerlemektedir (Peker, 2003). Piaget’e göre bebekler, şemaları adapte ve organize ederek bir gelişme kaydederler. Bu gelişme onları bir aşamalar düzeni içine götürür. Her bir aşama daha önceki ilerlemeden kaynaklanır ve her aşamada önceki aşamalarda gelişen zihinsel yapıları birleştirir (Bayhan ve Artan, 2007).

Piaget’ye göre gelişim, bir “denge-dengesizlik-yeni bir denge” sürecidir; bir başka deyişle, “daha düşük bir denge durumundan daha yüksek bir denge durumuna ilerleme” olayıdır ve olgunlaşma, deneyim, toplumsal aktarım ve dengelenme aracılığıyla sağlanmaktadır (Baçanlı, 2002). Piaget çocuğun bilişsel gelişimini 4 evrede inceler, bunlar; Duyusal-motor dönem, İşlem öncesi dönem, Somut işlemler dönemi ve Soyut işlemler dönemidir.

Kişilik ve benlik kavramları genelde birbirinin yerine kullanılarak karıştırılmaktadır. Ancak “ben kimim, ne olmak istiyorum, nasıl görünüyorum, nasıl görünmeliyim” tarzı soruların benlik kavramı ile ilgili olduğunu söyleyebilmekteyiz. Kişilik ise kişinin davranış ve tavırları, doğuştan gelen belli özellikleri ve kişiyi diğerlerinden ayıran bir özelliktir. İnsanın kendi

kişiliğine ilişkin kanılarının bütünü, insanın kendisini tanıma ve değerlendirme şeklidir. Bu değerlendirmede en büyük araç kişiliğin öznel yanı olan kendilik (benlik) kavramıdır (Ertürk, 2010).

İnsan doğduğu andan itibaren bir iletişim sürecine başlar. İlk tanıştığı kişiler anne baba ve aile bireyleridir. Bu bireyin sosyalleşmeye attığı ilk adımdır. Dünya bütünüyle aileden ibaret olup her yaşanan evrensel niteliktedir. Çocuk için aile ilk eğitim alanıdır. Burada gördüğü her şey onun bütün hayatı boyunca hatırlayacağı ve bir şekilde örnek alacağı doktrinlerdir. Bu yüzden ebeveynler bilinçli olmak zorunda ve çocukları yetiştirirken kendi hayal dünyalarından uzaklaşıp gerçek değer yargılarına göre hizmet vermeliler. Gerek çalışma hayatı gerekse sosyal hayatın baş döndürücü hızından arınıp çocuklara zaman harcamak gerektiği bilinen bir gerçektir. Aile çok katlı bir binanın temeli varsayıldığında temelin sağlam olmadığı bir binanın ilerleyen katlarda mutlak suretle yapının ya durması gerektiği veya toptan yerle yeksan olacağı aşikardır. Bu yüzden çocuğa verilecek eğitim ahlaki değerler ve insan olmanın gerekleri ileriki yaşlarında da onun kılavuzu olacaktı. Geçmiş zamanlarda herkesin birbirini kontrol ettiği sokaklardan okullardan mahallelerden ve hatta semt sakinlerinden bahsetmek mümkündür. Ancak günümüz kentleşmesinin büyüklüğü ve beraberinde getirdiği ferdi hayat biçimi insanların otokontrol sisteminden çıkmasına yol açmıştır. Teknolojinin ilerlemesi insanın hayatında eş görülmemiş bir konfor sağlıyor elbette mamafih beraberinde sınırsız özgürlük sunması da özellikle bu konuda kendini tamamlayamamış karakterlerin başına bela olmaktan öteye gidememektedir. Özgürlük insanoğlunun tarihi kadar eski bir mefkuredir. Başka yerlere rahat ulaşma, göklerde uçma, kendini ifade etme vs. Ancak günümüz gençliğinde özgür olmanın anlamı bu ulvi düşüncelerin çok daha ötesinde sorumsuz olmakla eşdeğer. Teknoloji kullanımını sosyal medyadan ve oyundan ibaret sayan bir gençliğin yetişmesi ve hayatını buna göre dizayn etmesi gerçek hayattan uzaklaşması insanlığın hazır olmadığı bir yaşam biçimine dönüştürmektedir.

Çocuk başlangıçta hayata dair ne varsa ailesinden öğrenir. Gelecekte çocukların nasıl bireyler olacakları daha küçük yaşlardan itibaren ebeveynlerinden gördükleri davranışlara göre şekillenmektedir. Bunun için çocuğun gelişiminde ailenin ilgisi ve alakası çok önemlidir (Kırık, 2014: 337).

Bir yüz tanıma ve sosyal ilişkiler ağının belirlenmesi için geliştirilmiş olan program kamuya pazarlanma ve tutundurma şekli elbette cezbedici taraflarının olması gerekmektedir ki bu ve benzer sosyal medya ürünleri kamuoyunda rağbet görsün. Bir gecede milyon dolarlar kazanan sıradan insanlar yine aynı şekilde şöhret kapılarının birden aralanması herkes için bir cazibe unsuru haline gelebiliyor. Doğal olarak yeni hikayeler yazmak isteyen gençler hatta çocuklarının doğumundan itibaren bir fenomen olması hayaliyle tutuşan ebeveynleri beraberinde getirmektedir. Daha doğacak çocuklarına çeşitli sosyal medya elemanlarında hesaplar açmaya çalışan anne babaları görmekteyiz. Çocuklarının yapıp ettiklerini ve değişik şekil ve pozlarının sosyal içerik olarak paylaşılması ve bundan bir gelecek devşirilmeye çalışılması sadece o çocuk için değil gelecekte bütün bir toplumun mahremiyet edinimleri ve toplumsal derinliğini yok etmeye sebep olacaktır. Birey olarak çocuk kendisine gösterilen iltifat ve itibarın paylaştıklarının beğenisiyle orantılı olduğunu düşünmektedir. Bu paylaşımların beğeni alma ölçüsünde devam etmesi gerektiği zaten bir alt metin olarak bilincine yerleşmiş olacaktır. Daha düne kadar bir bankada hesap açtırmak ya da bir kumbara almak veya onun için gelecek planlaması yapmak için kendi yaşam şeklinden feragat eden anne babaların sayısı gittikçe azalmaktadır.

Piaget'e göre; Somut İşlemler Dönemi (7-11 yaş): Çocuklar sayı kavramlarını, ilişkileri, süreçleri ve benzerlerini geliştirir. Zihinsel olarak problemleri düşünme yeteneğini geliştirir, ama soyut değil her zaman somut objeler ifadesinde düşünürler. Onlar büyük ölçüde kuralları anlama yeteneğini geliştirirler (Selçuk, 2007; 82). Bu dönemde çocukların karşılaştıkları

problemlerin çözülmesi somut nesnelerle ve problemleri somutlaştırarak daha olanaklı hale gelir. Çocuk bütünü, parçalarının birbirinin yerine geçişini ve birbirine nasıl uyduğunu görebilir. Aynı zamanda o miktarların biçimleri değiştiği halde nasıl aynı kaldıklarını görebilir. Örneğin, yığın halinde bir çamurun ip gibi yuvarlandığında da miktarında değişiklik olmadığını bilir (Yapıcı ve Yapıcı, 2006). Çocuklar bu dönemde düşüncelerinde daha esnek ve düşünce süreçlerinde daha mantıklıdır. Somut işlemleri kullanabilen çocuk, çarpmanın bölmeyle ilgili olduğunu, çıkarmanın toplamanın tersi olduğunu ve eşitlik gibi birbirleriyle ilgili olan kavramları bilmektedir (Bayhan ve Artan, 2007).

Piaget'in somut işlemler dönemi olarak adlandırdığı dönemin (7-11 yaş) sosyal medyanın kişiliklerinde tahribata yol açan etkisine maruz kalan çocukların bu etkiye karşılık verecek bilinçte olmadıkları göz önüne alınmalıdır. Bu sebeple önce ailelerin bilinçlendirilmesi şarttır ki sosyallığe ilk adımını ebeveynlerinin yanında atan çocuklar daha sağlıklı bir yön tayin edebilsinler. Çocuk doğduğu andan itibaren başta anne-babası olmak üzere iletişim kurmaya başlar. Böylelikle ilk sosyalleşme aile içinde başlamış olur. Televizyon, gazete, dergi, radyo gibi pek çok iletişim mecrası, bilgisayar, cep telefonu vb pek çok farklı teknolojiler takip edilebilir hale gelmiştir. Bu gelişmeler sonucu bilgisayarların ve dolayısıyla internetin eve girişi ile teknolojik gelişmelerin etkisi, çocuk doğduğu andan, hatta anne karnında iken gelişim dönemlerine etki etmeye başlamıştır (Ertürk, 2011: 51). Durumun bu olduğu hem kullanıcılar tarafından yani çocuk ergen anne-baba veya her yaş ve cinsten bütün bireylerin ve hatta kamu otoritesi tarafından bilindiği bir gerçektir. Sosyal medyanın gelecek için nasıl bir tehdit oluşturduğunu bilen kamu otoritesi bu duruma bilimsel bir çözüm geliştirmek için harekete geçmesi gerekmektedir.

Bu bağlamda yaşanan olumsuz gelişmeleri göz önüne alan kamu otoriteleri yeni yeni yaklaşan tehlikeyi görerek bir takım kısıtlama yollarına gitme kararı almaya başladı. Nüfusun büyük bir çoğunluğu ve özellikle çocuk ve gençlerin ekran başında geçirdiği uzun süreler manipülasyon, dijital zorbalık, dezenformasyon, nefret söylemi, müstehcen içerikler, mahremiyetin ihlali, dolandırıcılık ve siber güvenliğe dair endişeleri artırarak ülkeleri farklı gerekçelerle akıllı telefonlara ve sosyal medya platformlarına yönelik düzenleme, kısıtlama ve yasaklar getirmesine yol açtı³

Çevrimiçi alanların benlik sunumu olarak bir araç olması, 21. yüzyılda, gençler ve ileri yaşlar arasında oldukça popüler olmuştur. Sosyal medya kullanımlarının sebeplerini ortaya çıkarmak amacıyla yapılan araştırmaların başında gelen Goffman'ın benlik sunumu perspektifi, çevrimiçi alanlarda benlik sunumunun temelinde olan ana etken, sosyal medyanın bu yolların hedeflerinin başında geldiğini göstermektedir (Seo, Lee, Bhang ve Lee, 2021, s. 244).

Erving Goffman, insan etkileşimlerini ve ilişkilerini bir oyun, tiyatro gibi ele alır. O'nun *Günlük Yaşamda Benlik Sunumu* (Goffman, 2009) adlı kitabı bir bireyin kendini ve yaptıklarını nasıl sunduğu, başkalarının kendisiyle ilgili izlenimleri nasıl yönlendirdiği ve denetlediği, başkalarının karşısında neler yapıp yapamadığıyla ilgili sosyolojik bir bakış açısının yansımasıdır (Hülür, 2017: 158). Goffman'ın yaklaşımına göre; bir oyuncu olan birey sahne arkasında rolüne hazırlanır ve bu role uygun performansları yerine getirerek günlük yaşamda benliğini inşa eder. Goffman'a göre (2016: 28); performans; belirli durumlarda, katılımcıların diğer katılımcılardan herhangi birini etkilemeye yönelik faaliyetlerinin toplamıdır. Seyirciler, gözlemciler veya katılımcılar, belirli bir katılımcı ve performansın referans noktası olarak ele alınacak olursa diğer performanslara katkıda bulunanlardır. Rol veya rutin; önceden belirlenen, performans esnasında veya başka durumlarda sergilenebilen eylemler olarak tanımlanır.

³ (<https://www.indytrk.com/node/745406/haber/çocuklara-yönelik-akıllı-telefon-ve-sosyal-medya-kısıtlaması-hangi-ülke-nasıl>)

Goffman'a göre (2016: 86) bireyler kendi seyircileri olabilir veya seyircilerinin var olduğunu hayal edebilir. Örneklemelerimizin sosyal hesaplarında yer alan fotoğrafların da bu anlamda seyircilerin beğenilerine yönelik olarak paylaşıldığı düşünülmektedir. Çocukların izledikleri televizyon dizileri veya şovlarındaki oyuncuların topluma sunulan şaşalı yaşam tarzları elbette etkileyici bir rol model olarak alınarak görece o kahramanlar gibi olma ve onlar gibi hayat sürmek için bir yol arayışına girdikleri görülecektir. Bunun için bir kahraman ve onun izleyicileri olması gerekmektedir. Ve o izleyiciye istenilen sunumu sadece medya platformunun kısıtladığı ölçüde sınırlamalar koyarak gerçekleştirme yoluna gidecektir.

Sosyal medya platformlarından olan Instagram veya Tiktok kullanıcıların dış görünüşlerini değiştirmeye yarayan çok fazla filtre barındırmaktadır. Bunun yanı sıra tıbbi olarak cerrahi ile olacak değişime örnek oluşturabilecek dijital uygulamalar photoshop benzeri sonuçlar veren filtre uygulamaları da bulunmaktadır (Dumas, Smith, Davis ve Giulietti, 2017, s. 4). Bu durumun sonucu olarak kullanıcılar kendi benliklerinin dışında benlik yaratabilmekte ve bu benlikleri ideal benlikleri olarak paylaşabilmektedir.

Bir kız çocuğunun kendi oyun çağını atlayarak bir genç kız görüntüsü vermeye çalışması ve bunun da çeşitli bozuk zihniyetler tarafından alkışa tutulması akla ziyan durumlardır. Bir genç kız gibi makyaj yaparak onun gibi giyinerek onun gibi durarak poz verip onun yüzlerce çekim denemelerinden sonra görece en güzelini paylaşmak ve paylaşılan o kareye gelen yorumlardan tarafların kendi payına mutlu olması. Günümüzde kız çocuklarının ileri yaşlarda görünme arzusuyla çektikleri ve paylaştıkları fotoları mahremiyetin yitirilmesi ve çocuk algısının da ortadan kalkmasına neden oluşturmaktadır. Bu durum son zamanlarda "tween" kavramı ile ifade edilmeye çalışılmakta olup, çocukların yetişkin rolüne bürünmesi ve paylaşımlarda bulunmasını ifade etmektedir.

Hymowitz için tween fenomeni karmaşık bir biyoloji, demografi ve kötü fikirlerin karışımına işaret etmektedir. Geçmişte on iki yaş algısı şu an aynı algının on yaşına denk gelmekte olduğu görülmekte olduğunu belirtmektedir. Hymowitz'e göre; güdümlü ve vahşi bir pazara karşı ergenlerden daha savunmasız, hassas, güvene ve olgunlaşmamış akranlarının tacizine açık olan çocuklar, karmaşık bir benlik imgesi geliştirirler. Hymowitz, tweenler üzerindeki gençlik etkisinin, erkeklere oranla kız çocuklarında daha görünür olduğunu vurguluyor.

Burjuvazi sınıfının ve bilim adamlarının araştırmalarına konu olması ile gerekli değeri görmeye başlayan çocukluk kavramı, günümüzde yetişkinlere özenen ve takip ettikleri fenomenlere benzeme çabasıyla farklı davranan çocuk, çocukluk kavramının yok olmasına neden olmaktadır.

SONUÇ

Görünür olmak, beğenilmek, “taktır görmek” ve bunun herkes tarafından olumlanması için kendi filminin baş rol oyuncusu olan ve bu filmde kendisine görece başrolü uygun bulan çocukların kolayca erişebilecekleri en uygun mecra sosyal medya platformlarıdır. Instagram ve Tiktok başta olmak üzere bir çok platformlar bireylerin benlik sunumunun gerçekleştirilmesi anlamında kolaylık sunan bir sosyal ağ olması dolayısıyla çalışmamızda benlik sunumu, çocuklar üzerinden ele alınmıştır. Goffman’ın benliğin sunumunda değindiği gibi bir sahne olan hayatta oyuncular olarak sosyal medya kullanıcıları, instagram sayfalarında kendilerini seyirciler olarak düşünülecek olan takipçilerine sunmaktadırlar. Paylaşımlarını yaparken takipçilerinin beğenileri göz önünde bulundurulmuş önemli faktörlerdendir.

Araştırmamıza konu olan 7-12 yaş arası çocukların paylaşımlarının günümüzde “tween” olarak kavramsallaştırılmış bulunmaktadır. Tween’ler kendi yaş grubundan beklenebilecek paylaşımlardan çok daha farklı olarak genç kız diye tabir edilebilecek yaş grubuna özenilen paylaşımlarda bulunmaktadır. Herhangi bir kültürel veya ahlaki sınırlamadan uzak bu paylaşımların sınırları platform yöneticilerinin koyduğu kurallarla görece sınırlandırılmış olması da dikkat çekicidir. Özetle; çalışmamıza konu olan çocukların Instagram’daki paylaşımlarının önemli bir kısmının gösterişçi tüketime yönelik olduğu düşünülmektedir ki daha da dikkate alınması gereken kendi fiziklerini bu izleyici kitlelerinin beğenisine sunarak “taktır” bekliyor olmalarıdır. Hymowitz’e göre; bu durum çocukluğun yitişine sebep olmaktadır. Bu çalışma ile ebeveynler üzerinde farkındalık yaratabilmek amaçlanmıştır.

KAYNAKLAR

Bacanlı, H., (2002). Gelişim ve öğrenme. Ankara: Nobel Yayınları.

Bayhan, P. ve Artan İ., (2007). Çocuk gelişimi ve eğitimi. İstanbul: Morpa Kültür Yayınları.

Dumas, T., Smith, M. M., Davis, J. P., & Giulietti, P. A. (2017). Lying or longing for likes? Narcissism, peer belonging, loneliness and normative versus deceptive like-seeking on Instagram in emerging adulthood. *Computer Human Behavior*, 71, 1–10. doi: 10.1016/j.chb.2017.01.037

Erden, M., (2005). Gelişim ve öğrenme, Ankara: Arkadaş Yayıncılık.

Ertürk, Y.D. (2010). Davranış Bilimleri, Kutup Yıldızı Yayıncılık, İstanbul.

Gander M. J. Ve H. W. Gardiner(2010). “Çocuk ve Ergen Gelişimi”, Yayıma Haz.: Bekir Onur, Ankara: İmge Kitabevi.

Hülür, Banu A. (2017) *Erving Goffman; Günlük Yaşamda Benliğin Sunumu*. Abant Kültürel Araştırmalar Dergisi (AKAR). Cilt 2. Sayı 4. 158-165.

Kanter, Beyhan. “Sosyolojik Kaygılar Bağlamında Çocuk Edebiyatı”, II. Uluslararası Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Sempozyumu, 15- 20, 2015.

Onur, Bekir. Türkiye’de Çocukluğun Tarihi, İmge Kitabevi, İstanbul, 2005.

Peker, M., (2003). Kolb öğrenme stili modeli <http://yayim.meb.gov.tr/dergiler/157/peker.htm?ref=>, adresinden 11 Ocak 2011 tarihinde edinilmiştir.

Postman, N. (1995). Çocukluğun yokoluşu. İstanbul: İmge Kitabevi.

Postman, N. (2000). The humanism of media ecology. *Proceedings of the Media Ecology Association*, (ss. 10- 16). New York. Postman, N. (2016). Televizyon: Öldüren eğlence gösteri çağında kamusal söylem. İstanbul: Ayrıntı Yayınları.

Rousseau, J. J. Emile “Bir Çocuk Büyüyor”, Selis Kitaplar, İstanbul, 2005.

Selçuk, Z., (2007). Eğitim psikolojisi, Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

Seo, J., Lee, C., Lee, Y., Bhang, S., & Lee, D. (2021). The type of daily life stressors associated with social media use in adolescents with problematic internet/Smartphone use. *Psychiatry Investigation*, 18(3), 241-248. doi.org/10.30773/pi.2020.0060

Spring, J. (2014). “Özgür Eğitim”, Çev. A. Ekmekçi, 4. Baskı, İstanbul: Ayrıntı Yayınevi.

Yapıcı, Ş. ve Yapıcı M., (2006). Çocukta bilişsel gelişim <http://www.universitetoplum.org/text.php3?id=263>, adresinden 14 Ocak 2011 tarihinde edinilmiştir.

İnternet Kaynakları

<https://www.indyturk.com/node/745406/haber>